

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

О. Я. НАИМАН (Київ)

"Круглий стіл" на тему "Українська революція і національні меншини: досвід, історія і сучасність"

Одним з важливих аспектів сучасного державотворення в Україні є дослідження та студіювання історії нашої країни, аналіз діяльності лідерів, які обстоювали її незалежність, усвідомлення уроків минулого.

Розгляду цих питань був присвячений "круглий стіл", який відбувся 20 січня 1998 р. в Інституті політичних і «Інонаціональних досліджень» НАН України. Проведення "круглого столу" було ініційоване Асоціацією "За міжнаціональний мир і злагоду в Україні і Радою представників Всеукраїнських громадських об'єднань національних меншин, а оргкомітет по його підготовці, створений за участю Державного комітету України у справах національностей та міграції, очолив директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень академік НАН України І. Ф. Курас. Саме він відкрив обговорення, підкресливши важливість вивчення досвіду діяльності Української Центральної Ради у вирішенні національного питання та врахування його уроків при розробці етнополітики в сучасній Україні і гармонізації міжнаціональних відносин на її терені.

І. Ф. Курас зазначив, що закон "Про національно-персональну автономію" став свідченням волі українських лідерів закріпити на законодавчому рівні статус національних меншин. Це був перший у світовій практиці закон, який включав національно-персональну автономію в загальні конституційні рамки країни. В своїх виступах доктор історичних наук В. Ф. Солдатенко та кандидат історичних наук В. І. Гусєв висвітлили умови, у яких починалось державотворення Української Народної Республіки (УНР), позиції різних політичних сил країни і, зокрема, організацій національних меншин. Окремі лідери вважали, що українська революція має визволити українців з-під соціального і національного гніту і в цьому сенсі з-під гніту національних меншин, що належали передусім до експлуататорських класів, але більшість українських демократів, які гуртувались навколо М. Грушевського та В. Винниченка, обстоювали рівноправний розвиток усіх етносів країни. Саме їхня позиція стала провідною у діяльності Центральної Ради,

Закон "Про національно-персональну автономію" був ухвалений 9 (22) січня 1918 р., але відмінений, коли більшовики захопили Київ. Після повернення української влади діяльність закону була відновлена, і він увійшов до складу Конституції України, прийнятої 28 квітня того ж року. Проте наступного дня відбувся переворот, і уряд П. Скоропадського знову відмінив цей закон та ліквідував міністерство національних меншин, що було створено в січні. Директорія, яка очолила антигетьманський рух, звільнила Київ і знову відновила автономію. Остаточно вона була скасована після захоплення влади більшовиками.

Перший заступник Голови Державного комітету України у справах національностей та міграції В. П. Трошинський та голова Ради національне-культурних товариств України І. М. Левітас проінформували присутніх про сучасні проблеми національних меншин в контек-

сті реалізації державної етнополітики України. Однією з найскладніших проблем стала реституція общинних споруд, що передбачена відповідним указом Президента України. Проте місцеві органи влади зволікають з його виконанням, а в деяких випадках об'єкти общинної власності приватизуються, що обумовлює додаткові ускладнення їх повернення общинам.

У виступах зазначають, що одним з головних пріоритетів державної етнополітики є захист прав та задоволення культурно-освітніх потреб національних меншин. Реалізація цих завдань має здійснюватися на засадах автономії етнічних меншин у вирішенні національно-культурних питань забезпечення державної підтримки розвитку їх культур та сприяння діяльності громадських об'єднань національних меншин у цій сфері. Водночас відзначалось, що подальший розвиток національних меншин і гармонізація міжнаціональних відносин неможливі без посилення ролі титульної нації в державотворчому процесі, визначення її обов'язків і відповідальності щодо дотримання національних прав усіх громадян України.

В центрі уваги виступу зав. відділом Інституту держави і права НАН України, доктора юридичних наук В. Ф. П о г о р і л к а виявились конституційно-правові основи статусу національних меншин в сучасних умовах. Законодавча база цього статусу в цілому відповідає міжнародним правовим нормам, але існуючі проблеми обумовлюють необхідність завершення формування правової бази державної етнополітики України. Потрібно чітко на законодавчому рівні визначити правовий статус кожного етнокомпонента українського суспільства (титульна нація, корінні народи, національні меншини тощо). Подальшого вивчення й законодавчого уточнення потребує проблема реалізації національних прав громадян як окремої категорії прав людини. Особливого значення набуває сьогодні питання приведення національного законодавства у відповідність з нормами міжнародно-правових документа щодо забезпечення прав осіб з числа національних меншин.

В дискусії взяли участь голова Демократичної спілки угорців України народний депутат М. М. Т о в т, головний консультант Управління внутрішньої політики Адміністрації Президента України, доктор політичних наук Л. Є. Ш к л я р, голова Асоціації "За міжнаціональний мир і злагоду в Україні" Ю. А. Огульчанський, заступник начальника Управління у справах національностей та міграції Київської держадміністрації В. С. Г а ж а м а н, кандидат історичних наук С. І. К о т та кандидат юридичних наук М. І. Малишко, голова Товариства німців України "Відер„ебург" Г. Г. Г р о у т та інші.

Л. Є. Шкляр не погодився з позицією М. Левітаса, який позитивно оцінив політику керівників Радянської України щодо національних меншин у 20—30-ті роки, хоч тоді були ліквідовані усі громадські єврейські організації, заборонений іврит та закрито більше 100 синагог. Л. Є. Шкляр навів факти радянських репресій проти корейців, греків та інших національних меншин країни.

У подальшій дискусії народні депутати України, політики, громадські діячі, науковці висловили пропозиції щодо завершення розробки концептуальних засад освіти національних меншин, підготовки положення про їх недільну школу, створення центрів національних меншин у Києві та обласних центрах, задоволення замовлення на підготовку кадрів з числа національних меншин і т. і.

Учасникам "круглого столу" був запропонований проект рекомендацій, який ухвалили прийняти за основу з урахуванням зауважень та пропозицій виступаючих.